

OBSAH

Předmluva k třetímu vydání	12
Předmluva k druhému vydání	13
Předmluva k prvnímu vydání	14

I. Atomistika

1. Stanovení specifického náboje elektronu z ohybu v magnetickém poli	15
2. Stanovení náboje elektronu	17
3. Stanovení hmoty neutronu na základě jaderného fotoelektrického jevu u těžkého vodíku	19
4. Stanovení vlnové délky elektronu z ohybu na mřížce	21
5. Stanovení hmoty pozitronu	23
6. Fotoelektrický jev — výpočet charakteristické frekvence a Planckovy konstanty	24
7. Rozdělení zářivosti černého tělesa	25
8. Stanovení atomového čísla pomocí rentgenových spekter	28
9. Výpočet vlnové délky čar Balmerovy série vodíku	30
10. Zjišťování izotopů pomocí elektronových spekter	31
11. Výpočet hmoty elektronu z Rydbergových konstant vodíku a helia	32
12. Výpočet kritických potenciálů helia ze spektroskopických údajů	34
13. Rychlost radioaktivního rozpadu a radioaktivní rovnováha	35
<i>Úlohy</i>	37
<i>Výsledky</i>	41

II. Kinetická teorie ideálního plynu

1. Výpočet rychlosti molekul	44
2. Ověření Maxwellova rozdělovacího zákona	45
3. Výpočet molárního tepla z ekvipartičního zákona	46
4. Střední volná dráha	48
5. Srážkový průměr molekul	49
6. Výpočet kolizních vlastností plynu	51
7. Počet nárazů molekul na stěnu	52
8. Srážkový průměr a difúzní koeficient	53
9. Určení molekulové váhy z efúze plynu	55
10. Stanovení tenze par efúzní metodou	56
<i>Úlohy</i>	58
<i>Výsledky</i>	60

III. Ideální plyn

1. Boyleův zákon	62
2. Gay-Lussacův zákon a absolutní teplotní stupnice	63
3. Stavová rovnice ideálního plynu — výpočet objemu	64

4.	Stavová rovnice ideálního plynu — výpočet molekulové váhy	65
5.	Stanovení molekulové váhy metodou limitních hustot	66
6.	Stavová rovnice ideálního plynu — stupeň disociace	67
7.	Výpočet stupně asociace z molekulových vah	69
8.	Vyjádření koncentrace plynných směsí	70
9.	Výpočet celkového tlaku plynné směsi z Daltonova zákona	72
10.	Výpočet parciálního tlaku z Daltonova zákona	73
	<i>Úlohy</i>	74
	<i>Výsledky</i>	77

IV. Základy termodynamiky

A.	První věta termodynamická	79
1.	Přepočet energetických jednotek	79
2.	Výpočet změny vnitřní energie při vypařování	80
3.	Výpočet specifických a atomových tepel z kalorimetrických údajů	80
4.	Závislost molárního tepla na teplotě	82
5.	Výpočet reakčního tepla ze slučovacích tepel složek	83
6.	Výpočet standardního slučovacího tepla ze známých reakčních tepel	84
7.	Výpočet reakčního tepla ze spalných tepel	84
8.	Výpočet standardního slučovacího tepla z vazebných energií	85
9.	Závislost standardního reakčního tepla na teplotě	86
10.	Entalpická bilance	88
11.	Teoretická teplota plamene	90
12.	Expanzní práce ideálního plynu	91
13.	Exaktní a neexaktní diferenciál	96
14.	Teplu, práce a změna vnitřní energie při expanzi ideálního plynu	98
15.	Adiabatický děj	100
16.	Tepelný stroj	100
17.	Chladicí stroj	101
	<i>Úlohy</i>	102
	<i>Výsledky</i>	110

B.	Druhá věta termodynamická	113
1.	Závislost entropie na tlaku	113
2.	Závislost entropie na teplotě	114
3.	Grafický výpočet změny entropie s teplotou	115
4.	Směšovací entropie	117
5.	Změna entropie při nevratném adiabatickém ději	118
6.	Izotermní změna volné energie a volné entalpie ideálního plynu	119
7.	Závislost volné entalpie na tlaku	120
8.	Změna volné entalpie při izomorfních přeměnách	121
9.	Změna volné entalpie při nevratných fázových přeměnách	122
10.	Termodynamické veličiny ideálního plynu	122
	<i>Úlohy</i>	124
	<i>Výsledky</i>	126

V. Skupenské stavy

A.	Reálné plyny	127
1.	Výpočet objemu z Berthelotovy rovnice	127
2.	Výpočet objemu z Beattieovy-Bridgemanovy rovnice	128
3.	Výpočet hustoty z generalizovaného kompresibilitního diagramu	129
4.	Srovnání van der Waalsovy rovnice s generalizovanou rovnicí s kompresibilitním faktorem	131
5.	Výpočet teploty z generalizovaného kompresibilitního diagramu	132
6.	Stanovení druhého viriálního koeficientu metodou limitních hustot	134

7.	Beattieova-Bridgemanova rovnice pro směs plynů	134
8.	Výpočet tlaku směsi plynů s použitím generalizovaného kompresibilitního diagramu	136
9.	Jouleův-Thomsonův koeficient	137
10.	Výpočet tepelné kapacity plynu z Jouleova-Thomsonova koeficientu	139
11.	Závislost molárního tepla C_p na tlaku	140
12.	Rozdíl molárních tepel $C_p - C_v$ pro reálný plyn	142
13.	Výpočet fugacity analytickou metodou	143
14.	Výpočet fugacity složky ve směsi	144
15.	Výpočet fugacity složky z viriální stavové rovnice směsi	146

Úlohy 148

Výsledky 152

B. Kapaliny 154

1.	Výpočet hustoty s použitím generalizovaného expanzního faktoru	154
2.	Výpočet povrchového napětí z kapilární elevace	155
3.	Eötvösova rovnice	156
4.	Výpočet viskozity z Poiseuilleovy rovnice	157
5.	Stokesův zákon	158

Úlohy 160

Výsledky 161

C. Tuhé látky 161

1.	Určení konstant iontové mřížky z rentgenostrukturní analýzy	161
2.	Odhad molárního tepla tuhých látek pomocí Koppova pravidla	163
3.	Určení teplotní závislosti molárního tepla tuhé látky ze známé charakteristické teploty	164
4.	Výpočet molárního tepla tuhé látky na základě Bornovy-Karmanovy teorie	165
5.	Výpočet charakteristické teploty z kompresibility	167
6.	Výpočet charakteristické teploty z bodu tání	168

Úlohy 169

Výsledky 170

VI. Fázové rovnováhy

A. Jednosložkové soustavy 172

1.	Clapeyronova rovnice — výpočet změny bodu tání s tlakem	172
2.	Clapeyronova rovnice — grafický výpočet tepla tání	173
3.	Clausiova-Clapeyronova rovnice — výpočet změny bodu varu s tlakem	174
4.	Clausiova-Clapeyronova rovnice — výpočet trojného bodu	174
5.	Výpočet výparného tepla z empirické rovnice pro závislost tenze par na teplotě	175
6.	Ramsayovo-Youngovo pravidlo	177
7.	Coxův-Othmerův diagram	178
8.	Vyrovnání naměřených hodnot tenzí par metodou nejmenších čtverců	179
9.	Cailletetovo-Mathiasovo pravidlo — stanovení kritického objemu	181

B. Vícesložkové soustavy 183

1.	Jednotky koncentrací	183
2.	Parciální molární objem — analytický výpočet ze zdánlivých molárních objemů	184
3.	Parciální molární objem — grafický výpočet ze zdánlivých molárních objemů	185

4.	Parciální molární entalpie — výpočet ze směšovacích tepel . . .	187
5.	Výpočet rozpustnosti plynů pomocí Henryho zákona	188
6.	Bunsenův a Ostwaldův absorpční koeficient	189
7.	Teplotní závislost rozpustnosti plynů v kapalinách	190
8.	Rovnováha kapalina—pára v ideálním roztoku za konstantní teploty	192
9.	Rovnováha kapalina—pára v ideální soustavě při konstantním tlaku	194
10.	Rovnováha kapalina—pára v reálných soustavách	195
11.	Závislost složení azeotropní směsi na tlaku	197
12.	Zjišťování počtu teoretických pater destilační kolony	199
13.	Výpočet aktivity složek v roztocích neelektrolytů	200
14.	Přehánění s vodní párou	201
15.	Rozpustnost v ideálním roztoku	202
16.	Nernstův rozdělovací zákon	202
17.	Fázový diagram soustavy hořčík—křemík	204
18.	Fázový diagram binární kondenzované soustavy s peritektickou reakcí	205
C.	Koligativní vlastnosti	206
1.	Snížení tenze par nad roztokem	206
2.	Výpočet stupně asociace z kryoskopických měření	207
3.	Stanovení molekulové váhy ebullioskopickou metodou	208
4.	Osmotický tlak	210
	Úlohy	210
	Výsledky	220

VII. Chemické rovnováhy

1.	Výpočet rovnovážné konstanty z rovnovážného složení plyné směsi	223
2.	Výpočet rovnovážného složení plyné směsi z rovnovážné konstanty	225
3.	Výpočet stupně disociace	226
4.	Výpočet rovnovážné konstanty z rovnovážného stupně přeměny	227
5.	Závislost rovnovážné konstanty na stechiometrickém tvaru rovnice	227
6.	Výpočet rovnovážné konstanty homogenní plyné reakce z vysokotlakých rovnovážných údajů	229
7.	Výpočet rovnovážné konstanty reakce v roztoku	230
8.	Výpočet rovnovážné konstanty reakce ze změny standardní volné entalpie	232
9.	Výpočet reakční volné entalpie z tabelovaných údajů	233
10.	Výpočet standardní slučovací volné entalpie z tabelovaných údajů	234
11.	Grafický výpočet závislosti rovnovážné konstanty na teplotě	235
12.	Závislost reakční volné entalpie na teplotě	236
13.	Určení reakčního tepla ze závislosti rovnovážné konstanty na teplotě	238
14.	Výpočet rozkladné teploty ze závislosti rozkladné tenze na teplotě	241
15.	Vliv teploty a tlaku na rovnovážný stupeň přeměny	243
16.	Výpočet rovnovážného výtěžku reakce z termických údajů dílčích pochodů	245
17.	Výpočet rovnovážného složení pro simultánní reakce	247
	Úlohy	250
	Výsledky	256

VIII. Třetí věta termodynamická a chemická statistika

A.	Třetí věta termodynamická	258
1.	Změna entropie při fázové přeměně při absolutní nule	258

2.	Výpočet absolutní entropie z kalorimetrických údajů	260
3.	Výpočet stupně přeměny z tabelovaných údajů $G^\circ - H_0^\circ/T$ a ΔH_0° ; vliv inertního plynu na rovnovážný stupeň přeměny	264
B. Chemická statistika 268		
1.	Translační partiční funkce ideálního plynu	268
2.	Tunelový efekt	270
3.	Rotační partiční funkce kyslíčnicku uhelnatého	273
4.	Vibrační partiční funkce chlorovodíku	275
5.	Elektronická partiční funkce iontu Cr^{2+}	278
6.	Statistický výpočet termodynamických veličin jednoatomového plynu	280
7.	Statistický výpočet termodynamických veličin víceatomového plynu ze spektrálních a strukturních dat	282
8.	Rovnovážná konstanta izotopové výměnné reakce	286
	<i>Úlohy</i>	288
	<i>Výsledky</i>	293

IX. Elektrochemie

A. Transportní jevy 295		
1.	Výpočet proudu z Faradayova zákona	295
2.	Převodová čísla	296
3.	Výpočet odporové kapacity vodivostní nádoby a specifické vodivosti roztoku	298
4.	Určení ekvivalentové vodivosti ze specifické vodivosti roztoku	299
5.	Kohlrauschův zákon o nezávislé pohyblivosti iontů	300
6.	Posouzení čistoty vody z vodivostních měření	302
7.	Výpočet rozpustnosti málo rozpustné soli z vodivostních měření	303
8.	Výpočet disociační konstanty z vodivostních měření	304
B. Iontové rovnováhy 306		
1.	Výpočet aktivitního koeficientu z Debyeova-Hückelova zákona	306
2.	Výpočet aktivitních koeficientů z kryoskopických údajů	308
3.	Součin rozpustnosti málo rozpustné soli	310
4.	Výpočet aktivitního koeficientu z údajů o rozpustnosti	312
5.	Výpočet druhé disociační konstanty	314
6.	Složitě iontové rovnováhy	316
7.	Výpočet stupně hydrolyzy soli silné kyseliny a slabé zásady	320
C. Galvanické články 324		
1.	Výpočet pH roztoku z elektromotorických sil	324
2.	Výpočet standardního potenciálu elektrody ze závislosti elek- tromotorické síly článku na koncentraci elektrolytu	326
3.	Výpočet převodového čísla a kapalinového potenciálu z elek- tromotorické síly koncentračního článku	328
4.	Výpočet součinu rozpustnosti z elektromotorických sil	331
5.	Výpočet disociační konstanty slabé kyseliny z elektromotoric- kých sil	333
6.	Výpočet standardního redukčně-oxidačního potenciálu sousta- vy ReO_4^-/ReO_3	335
7.	Výpočet rovnovážné konstanty pomocí Lutherova vztahu	337
8.	Gibbsova-Helmholtzova rovnice v elektrochemii	339
	<i>Úlohy</i>	341
	<i>Výsledky</i>	347

X. Reakční kinetika

A. Chemická kinetika 351		
---	--	--

1.	Stanovení řádu reakce počtení metodou	351
2.	Stanovení řádu reakce metodou poločasů	353
3.	Stanovení řádu reakce diferenciální metodou	355
4.	Kinetika pseudomonomolekulární reakce	356
5.	Kinetika bočních reakcí	358
6.	Kinetika následných pochodů	361
7.	Protisměrné reakce	365
8.	Časová závislost složení v komplikovaně reagujícím systému	367
9.	Výpočet aktivační energie reakce z teplotní závislosti rychlostní konstanty	370
10.	Určování aktivační energie a frekvenčního faktoru homogenní plyné reakce grafickou metodou	371
11.	Výpočet rychlostní konstanty pomocí srážkové teorie	372
12.	Aktivační entalpie, aktivační entropie a korelace kinetických údajů	374
13.	Výpočet teplotní závislosti rovnovážné konstanty z aktivačních entalpií a entropií protisměrných reakcí	376
14.	Vyjádření rychlostní konstanty reakce v různých jednotkách	377
15.	Izotermní průtokový reaktor	379
16.	Adiabatický průtokový reaktor	382
17.	Určování mechanismu řetězové reakce	386
18.	Kinetika složitě řetězové reakce	389
19.	Řád homogenní katalyzované reakce	391
20.	Závislost rychlosti iontové reakce na iontové síle	393
21.	Kinetika heterogenní katalyzované reakce	395
22.	Kvantový výtěžek fotoreakce	397

B. Kinetika fyzikálních dějů 399

1.	Fickův zákon a relativní stanovení difúzního koeficientu	399
2.	Rychlost rozpouštění tuhé látky v kapalině	402
3.	Kinetika toku kapalin pórovitým prostředím	404

Úlohy 405

Výsledky 414

XI. Fázová rozhraní a koloidní soustavy

A. Fázová rozhraní 417

1.	Grafické zjišťování konstant Langmuirovy adsorpční izotermy	417
2.	Zjišťování velikosti povrchu tuhých látek metodou Brunauerovou, Emmettovou a Tellerovou	418
3.	Stanovení adsorpčního tepla z izoster	420
4.	Výpočet adsorbovaného množství z Gibbsovy rovnice	422
5.	Určování molekulové váhy vysokomolekulární sloučeniny z měření tlaku povrchového filmu	424

B. Koloidní soustavy 426

1.	Stanovení Avogadrova čísla z měření sedimentační rovnováhy v gravitačním poli	426
2.	Určování molekulové váhy vysokomolekulární sloučeniny měřením sedimentační rovnováhy v ultracentrifuze	427
3.	Určování molekulové váhy vysokomolekulární sloučeniny podle rychlosti sedimentace v ultracentrifuze	429
4.	Sedimentační analýza	431
5.	Zjišťování molekulové váhy vysokomolekulární sloučeniny viskozimetricky	435
6.	Zjišťování molekulové váhy vysokomolekulární látky měřením rozptylu světla	437

Úlohy 439

Výsledky 443

XII. Fyzikální vlastnosti a struktura molekul

1. Neumannovo-Koppovo pravidlo	444
2. Parachor	445
3. Molární refrakce	446
4. Molární refrakce — optická anomálie	448
5. Dipólový moment plynu	449
6. Výpočet dipólového momentu z dielektrických konstant roz- toků	450
7. Polarimetrie	452
8. Beerův zákon	454
9. Stanovení mezijaderné vzdálenosti z mikrovlnného spektra	454
10. Výpočet silové konstanty a konstanty anharmonicity z vibrač- ních spekter	456
11. Odhad disociační energie chlorovodíku ze spektroskopických údajů	458
Úlohy	460
Výsledky	462

Tabulky

I. Hodnoty základních fyzikálně chemických konstant	465
II. Převod energetických jednotek	466
III. a) Atomové váhy prvků (1967)	467
b) Radioaktivní prvky (1967)	469
IV. Atomové váhy elementárních částic a lehkých izotopů	469
V. Vazební energie při teplotách 0 °K a 298,15 °K v kcal	470
VI. Standardní změny entalpie při vzniku prvků v plynném jednoatomovém stavu při teplotách 0 °K a 298,15 °K	471
VII. Hustota důležitějších plynů při teplotě 0 °C a tlaku 1 atm	472
VIII. Konstanty van der Waalsovy rovnice a kritické veličiny některých plynů	473
IX. Konstanty Beattieovy-Bridgemanovy rovnice pro některé plyny	473
X. Hodnoty fugacitních koeficientů za vyššího tlaku	474
XI. Hodnoty fugacitních koeficientů za vyšší teploty a tlaku	475
XII. Hustota kapalin při teplotě 25 °C	476
XIII. Hodnoty Debeyovy funkce	477
XIV. Tepelná kapacita, slučovací teplo, slučovací volná entalpie a absolutní entropie některých prvků a sloučenin	478
XV. Vibrační příspěvky k termodynamickým veličinám (Einstei- novy funkce)	487
XVI. Převodová čísla kationtů (při nekonečném zředění) při teplotě 25 °C	494
XVII. Ekvivalentová vodivost roztoků elektrolytů ve vodě (při ne- konečném zředění) při teplotě 25 °C	495
XVIII. Ekvivalentová vodivost některých iontů ve vodě (při ne- konečném zředění) při teplotě 25 °C	495
XIX. Disociační konstanty některých kyselin a zásad ve vodných roztocích při teplotě 25 °C	496
XX. Rozpustnost některých málo rozpustných solí ve vodě	497
XXI. Standardní redukční elektrodové potenciály při teplotě 25 °C	498
XXII. Hodnoty výrazu $2,3026 RT/F$ při různých teplotách	498
XXIII. Atomové objemy prvků v organických sloučeninách při nor- málním bodu varu	499
XXIV. Atomové a strukturální parachory	499
XXV. Atomové a vazební refrakce	500